

PRIKAZI STRANIH KNJIGA I ČASOPISA

General Vilar G. Vijmen

DOKTRINA ARMIJE SAD I NJEN UTICAJ NA VOJNU STRATEGIJU¹⁾

»*Taktička doktrina.* — Osvrćući se na važan činilac taktičke doktrine, treba ukazati na sledeće: naše taktičke koncepcije o budućim borbenim dejstvima niti predviđaju niti odriču upotrebu taktičkog atomskog oružja. Već i samo postojanje tog oružja u rukama neprijatelja uslovljava buduću borbenu prostoriju, bez obzira na to kada će i da li će atomsko oružje uopšte biti upotrebljeno. Pored toga, ubojno dejstvo klasičnog oružja toliko se posle Drugog svetskog rata povećalo da bi, na primer, jedinice koje su bile angažovane u Koreji, mogle danas prouzrokovati puštoš čak i bez upotrebe atomskog oružja.

Međutim, bilo bi naivno pretpostaviti da će se agresor uvek utezati da protiv jedinica ili ciljeva na bojnopolju upotrebi neko taktičko oružje kojim može zameniti drugih 10 oružja. Rizik taktičke odmazde protiv jedinica na bojnopolju predstavlja opasnost koja se može prihvatiti i koja je sasvim različita od one izazvane rizikom od odmazde zbog strategijskih nuklearnih udara koji mogu uništiti čovečanstvo.

Pošto usvajamo princip da se uništenje neprijatelja može postići okruženjem, obilaskom ili njegovim razbijanjem, moramo uvek raspolagati dovoljnom taktičkom vatrenom moći da bismo neprijateljske mase smanjili na podnošljivu meru. S obzirom na to da i dalje moramo nastojati da svoje ciljeve postignemo pomoću veće pokretljivosti i boljom idejom manevra, ne smemo nikad zaboraviti da je odnos našeg i neprijateljskog ljudstva u razmeri 8 : 1 u njegovu korist. Serija Pirovih pobjeda koja bi imala za posledicu ne-

srazmerno iscrpljivanje američkih efekti-va i ljudstvu, bila bi upravo porazna za našu zemlju, kao što su Napoleonove pobjede konačno bile porazne za Francusku.

Borbeno osmatranje. — Drugi, mnogo složeniji, problem na koji sada nailazimo na atomskom bojištu, jeste poboljšanje borbenog osmatranja.

Sredstva i jedinice za pronalaženje ciljeva i borbeno osmatranje moraju stalno stajati na raspolaganju komandantu, koji je neposredno dužan da, na osnovu dobijenih podataka, preduzme odgovarajuća dejstva. U brzo promenljivim situacijama, na koje moramo biti spremni, ne smemo čekati da se jedan cilj potpuno pojavi da bi mogao biti identifikovan, određen po mestu ili potpuno otkriven. Moramo biti sposobni da otkrivamo ciljeve na bojnopolju, u dubokoj neprijateljskoj pozadini, dok su još u formiranju. Moramo, takođe, biti sposobni da iz podataka dobijenih od sistema borbenog osmatranja izvučemo zaključke o prirodi događaja pre nego što se oni dogode. Naši komandanti KoV moraju, takođe, imati mogućnost osmatranja zone između i pozadi svojih jedinica, kao i ispred fronta tih jedinica na velikim otstojanjima.

Da bi se zadovoljili svi ovi zahtevi, veliki je napor bio usmeren usavršavanju elektronskih i drugih tehničkih uređaja za pronalaženje neprijateljskih instalacija i dejstava. Pošto se ova tehnička sredstva upotrebljavaju sa naše teritorije i unutar nje, njihov domet u izvesnom smislu ograničavaju zemljište, magla, sneg i izmaglica. Kako sada stvari stoje, jedini način da se poveća domet pomenutih sredstava, bar na dubini proboja, leži u iskoriscavanju letućih platformi opremljenih tim instrumentima, pomoću kojih bi se nadletali sumnjivi neprijateljski rejoni.

Vertikalna pokretljivost. — Za uspešno prilagodavanje uslovima atomske bitke, ništa nije manje značajna ni potreba za vertikalnom pokretljivošću. Ukoliko ne bismo bili sposobni da iskoristimo treću di-

¹⁾ The United States Army — Its Doctrine and Influence on US Military Strategy, by General Willard G. Wyman, *Military Review*, SAD, mart 1958.

Dajemo izvod iz predavanja američkog generala Vijmena, komandanta KoV, koje je održao u decembru 1957 u Vazduhoplovnoj ratnoj školi SAD. — Prim. red.

menziju u taktičke svrhe, bili bismo u nemogućnosti da se uspešno suprotstavimo brojno nadmoćnijem neprijatelju, koji ovom mogućnošću već raspolaže u velikom stepenu. Značaj vertikalne pokretljivosti neprijatelja ravan je značaju napretka neprijatelja u pronalazaženju strategijskih oruđa sa kojih je nedavno skinut veo tajne. Slično neprijateljskim kopnenim snagama, i mi moramo imati taktička vazдушna sredstva koja će nam omogućiti:

— prebacivanje patrola i jurišnih jedinica, u jačini do borbene grupe, namenjenih za osvajanje važnih prostora i iskorišćavanje eksplozija taktičkih atomskih oružja;

— prebacivanje ojačanih jedinica u dubinu ili prema bokovima u cilju zadržavanja ili presretanja neprijateljskog prodiranja, odnosno preduzimanja takvih dejstava;

— brzo prenošenje posada sa oruđima i ostalom borbenom opremom na bojni polju, naročito preko prirodnih ili veštačkih prepreka.

Koncepcija pokretnih snaga. — Do sledećeg leta sve će naše divizije biti modernizovane. Petornom formacijom povećan je broj boračkog ljudstva u odnosu na administrativno i skraćen je lanac komandovanja. Rakeete za atomska gađanja zamenile su veliki deo klasične artiljerije iz sastava divizijskih grupa za podršku.

Vazдушnom transportu dat je veliki prioritet, koji i zaslužuje s obzirom na svoju strategisku pokretljivost.

Budni na mogućnost da neprijatelj može udariti na nas preko mora, mi smo 3 godine radili na onome što nazivamo koncepcijom pokretnih jedinica, koja danas daje našim taktičkim jedinicama spremnost, potrebnu gotovost, čak i u ovom prelaznom periodu. U okviru organskih sredstava, svaka pešadiska divizija ima organizovane i obučene pokretne jedinice, obrazovane od združenih rodova. Ove jedinice imaju mnogo veću vatrenu moć, prema broju ljudi, nego što je to bio slučaj sa ranijim formacijama. U 1 pešadiskoj diviziji u Fort Riliju, naprimer, svaka borbeno grupa je u stanju da obrazuje pokretnu jedinicu sa većom vatrenom moći nego što ju je imao jedan pešadiski puk u danima Drugog svetskog rata, mada ta grupa ima danas manje ljudi nego što je imala tadašnja pešadiska četa.

Spajanjem tenkova, artiljerije, automatskog oružja, strelaca, inžinjerije, sredstava veze i drugih elemenata za podršku u čvrsto zbijenu pokretnu skupinu velike

taktičke samostalnosti, unapred smo pripremili svoje divizije za rastresitost i fluidnost atomskih dejstava. Posle eksperimenata, izvršenih u okviru atomskih vežbi sa jednom pokretnom jedinicom — brojno sličnom bataljonu — jedan komandant divizije izrazio je mišljenje da bi tri takve pokretne jedinice, u datoj situaciji, mogle isto tako uspešno izvršiti zadatak kao što bi to učinila čitava divizija upotrebljena na klasičan način.

Da bismo mogli brzo angažovati svoje pokretne jedinice, što će atomska dejstva i zahtevati, moramo pre svega eliminisati glomazne poslove i postupke. Umesto uobičajenih borbenih zapovesti treba upotrebljavati proste kodirane signale, kako za otpočinjanje taktičkih dejstava koja već ranije moraju biti dobro uvežbana, tako i za rukovođenje borbom.

Rad sa pokretnim jedinicama potstakao je u celoj KoV težnju za prilagođavanjem zahtevima atomske bitke i pomogao nam »da razbijemo ljusku navike«. Naročito je značajan uticaj koji je ovaj rad imao u pogledu osposobljavanja mladih trupnih starešina da misle na nov način i da smelo i odlučno rukovode združenim rodovima.

Zajednička doktrina. — Mere preduzete za prilagođavanje već raspoloživih sredstava uslovima atomske bitke, nisu bile namenjene isključivo doktrini KoV. Mi smo usko saradivali sa drugovima iz taktičkog vazduhoplovstva na izradi novog priručnika za zajednička vazduhoplovno-kopnena dejstva, koji je izdat septembra 1957 godine.

Pored svih prednosti, naša nova zajednička doktrina pomoći će nam da obrazujemo »vojno operativni centar« (*Army Operations Center*) koji pretstavlja novu koncepciju za povezivanje u jednu jedinstvenu ustanovu svih sada raspoloživih sredstava, kako bi se pomoglo komandantu jedinice KoV da upravlja vatrom i rukovodi manevrom potčinjenih jedinica prema svojoj zamisli. Ustvari, to je modernizovana verzija ranijeg centra za koordinaciju vatrene podrške (*fire support coordination center*), stim što su mu dodata sredstva PAO, avijacija jedinica KoV i elektronska sredstva. Ova koncepcija biće ostvarena kako u korpusima tako i u armijama i centri će biti pod rukovodstvom G-3. Prema tome, stari glomazni centri za zajedničke operacije su odbačeni, a vazduhoplovstvo će obrazovati male pokretne operativne centre za aviopodršku u okviru sadejstva sa KoV.

U toku ove godine (1958) nadamo se da ćemo izvršiti slične poslove u pogledu stvaranja zajedničke doktrine za vazduhoplovne i amfibijske operacije. Neosporno je da postoji potreba za ažuriranjem naše zajedničke taktičke doktrine. Svaki dan koji sada izgubimo, opirući se promenama, može biti plaćen krvlju u budućim bitkama.

Razvoj budućih zahteva. — Da bi se mogle suprotstaviti neprijatelju, SAD su u svim prošlim ratovima bile prisiljene da usavršavaju taktiku i sredstva tek po otpočinjanju neprijateljstva. Ovo se više nikad ne sme ponoviti. Moramo se postarati da ubuduće ovaj nedostatak pripadne neprijatelju.

Najznačajniji korak u ovom smislu preduzet je 1956 godine kada je u Fort Ordu, Kalifornija, obrazovana vojna laboratorija, u kojoj su podvrgnute proveravanju akademske teorije koje se odnose na novu doktrinu. Ime naše vojne laboratorije je »Centar KoV SAD za borbene eksperimente« (*United States Army Combat Development Experimentation Center*, ili skraćeno *CDES*). Centar ima oko 50 oficira, 20 visokostručnih naučnika i 3.000 vojnika, namenjenih isključivo za izvršenje opita radi dobijanja realnih i tačnih rezultata na kojima ćemo bazirati svoju buduću taktičku doktrinu.

Već nam pristižu korisne ideje iz mnogih oblasti koje sam ranije pomenuo. Naprimer, stvarni vojni opiti pokazuju da buduća ofanzivna i defanzivna taktika teže da se sliju u jednu sa jedinstvenim ciljem: »Zadrži (prikuj) neprijatelja radi uništenja!« Često se može pomoću samo taktičke vatrene snage postići cilj manevra. Najzad, sredstva za vatrenu podršku često su određivala plan i brzinu manevra u stepenu koji ranije nije bio poznat.

U budućoj bici, čija je slika ostvarena u Fort Ordu sa realizmom koji samo moderna naučna tehnologija može da stvori, jasno je prikazano da glomazni štabni poslovi, detaljne zapovesti i improvizovane taktičke grupacije iz prošlosti mogu biti od velike opasnosti.

Pored toga, da bi se poboljšale i proverile operativne koncepcije koje su proizišle iz deduktivne analize, eksperimenti pomenutog Centra počeli su da daju korisne podatke i nepobitne ideje za usavršavanje metodologije, koja će se primenjivati pri proveravanju novih borbenih formacija. U ovom času ne znamo kakav će u 1977 biti sastav osnovnih borbenih elemenata KoV; ali dosadašnja istraživa-

nja u Centru ukazuju na to da će se proces povećavanja vatrene snage u odnosu na broj ljudstva ubrzano nastaviti. Tokom vremena i sve većim tehnološkim napretkom, operacije će se sastojati od zajedničkih dejstava malih, snažnih i samostalnih jedinica, sa ogromnom povećanom zemaljskom i vazdušnom pokretljivošću.

Buduće operacije na zemlji. — Evo u kratko nekih taktičkih karakteristika budućih operacija na zemlji:

Mi ne vidimo više nikakve linije rovova koje su nam poznate iz prošlih ratova, nema ljudskih masa koje čekaju u rezervi, niti mnogobrojnih puteva zakrčenih kamionima koji se kreću ka frontu. Ustvari, ne vidimo nikakav front. Vidimo samo poprište borbe. Na njemu, na dubini od 100 i više milja²⁾, vidimo male pokretne jedinice, rastresito razvijene, sa međuprostorima koji se mere miljama, a ne više jardi³⁾. Iako njihova brojna jačina može, ali ne mora, biti veća od jačine ojačane streljačke čete iz Drugog svetskog rata, ipak njihova vatrene moć može prevazići vatrenu moć ranijeg pešadiskog puka i može obuhvatiti sve kalibre divizijske artiljerije. Sa takvom vatrenom moći ove jedinice gospodare neposednutim međuprostorima između njih. Za vreme pokreta jedinice su zaštićene od radijacije i toplotnog dejstva zaštitnom kožom. Za vreme odmora one se ukopavaju radi potpune zaštite i maskiranja.

Čak se i jezik kojim se govori o operacijama razlikuje od jezika iz prošlosti. Nove koncepcije traže nove definicije za stare termine — čak i nove reči za izražavanje misli. Naprimer, reč »odbrana« ne znači više ono što je značila za vreme Drugog svetskog rata. U nekim situacijama zapovest za »odbranu« stvarno nalaže aktivno dejstvo, kako bi se neprijateljskoj jedinici naneo udarac pre nego što bi mogla preduzeti koordinirani napad. U slovim atomske bitke, zadobijanje i držanje inicijative mnogo je važnije od zauzimanja i držanja jednog oslonca na zemljištu.

Ofanzivne i defanzivne operacije. — Pri ofanzivnim operacijama, borbene jedinice se brzo kreću i dejstvuju u vrlo rastresitim porecima. Kada nastupi potreba, jedinice se mogu brzo grupisati u cilju izvršenja određenog zadatka, a posle toga mogu brzo zauzeti ponovo rastresit raspored. Napadna dejstva izvode se neprekidno bilo vatrom, bilo manevrom ili kombi-

²⁾ Milja = 1.609 m.

³⁾ Jardi = 3 stope ili 91,44 sm.

novano. Kao i u prošlosti, potrebno je ovladati taktički značajnim rejonima, stiš što se moraju izabrati oni koji će omogućiti uspešno rukovođenje bitkom, brzo razbijanje neprijateljskih snaga, uspešnu u potrebu sopstvenih atomskih oružja, obezbediti dobro polje vida za rad elektronskih sredstava, odnosno koji će neprijatelju uskratiti slične pogodnosti.

Taktička odbrana je gipka, pri čemu jedinice često menjaju svoje položaje — prema opštem planu. Ceo front je zastrt borbenim osiguranjem, čije se jedinice mogu ogorčeno boriti, povlačiti bez otpora, vršiti snažne protivnapade, pa čak i napade na uobičajen način. Ova zavaravajuća dejstva imaju za cilj da zbune neprijatelja, da ga navedu da pre vremena angažuje svoje jedinice, da se stvore rentabilni ciljevi za dejstvo atomskog oružja, odnosno pogodni uslovi za preduzimanje ofanzivnih dejstava radi uništenja neprijatelja vatrom ili manevrom.

Borbena zona. — Svaki deo borbene zone, koji je značajan za izvođenje operacija, može trenutno biti stavljen pod da-

lekometnu vatru — bilo atomsku ili neatomsku — pomoću vođenih raketa, raspoređenih u dubokoj pozadini. Udaljenje ovih oruđa za podršku zavisi od elementa situacije i mnogih geografskih činilaca, tako da danas nikome nije moguće da ovo tačno predvidi. Prema tome, smatram da je opasno sputavati naš razvoj postavljanjem proizvodnih ograničenja u pogledu veličine dometa ili krutih definicija o budućoj borbenoj zoni, koje uostalom, neprijateljske kopnene snage mogu potpuno zanemariti.

»Depopulacija« pretstavlja još jedan aspekt iz naših koncepcija o budućoj bici koji je štampa pogrešno protumačila. Smanjenje prosečnog broja ljudi po kvadratnoj milji ni na koji način ne smanjuje ukupan broj ljudi koji će biti potreban na prilično dubokoj borbenoj zoni. Naprotiv, potencijal savremenih oruđa u nanošenju gubitaka čini verovatnijim pretpostavku da će nam biti potrebno mnogo više obučanih ljudi za buduća borbena dejstva na zemlji, nego što je to ikad ranije bio slučaj«.

Major M. R. V. Berouz:

DIVIZIJA U ATOMSKOM RATU

U vodećem američkom opštevojnom časopisu prikazan je članak pod gornjim naslovom,¹⁾ u kome se još jednom razmatra problem strukture savremene divizije. To je samo dokaz da je ovaj problem još uvek aktuelan i da mu još nije pronađeno definitivno, ili bar dugoročno rešenje.

*

Pisac u uvodu naglašava da organizaciju divizije određuje taktika. Prema tome, divizija namenjena za atomsko ratovanje treba već po svojoj formaciji da izrazi onu taktiku koja će verovatno i biti primenjena u takvom ratu. Suprotstavljajući razne tipove divizije u okviru NATO-a jedne drugima, pisac dolazi do zaključka da su pešadijske divizije isuviše glomazne, dok su oklopne u severozapadnoj Evropi hendikepirane nedostatkom pešadije. Po njegovom mišljenju, najpogodniju formaciju pretstavlja takozvana laka divizija.

¹⁾ The Division in Atomic Warfare, by Major M.R.W. Burrows, *Military Review*, SAD, maj 1958 (Preštampano iz *Revue Militaire Generale*, Francuska, april 1957).

Ova divizija bi imala 165 tenkova i 336 oklopnih transportera za ljudstvo i toliko isto mitraljeza. Njena bi jačina bila striktno ograničena na 10.000 ljudi, stiš što bi štabovi i druge jedinice bili smanjeni na realni minimum, ili stavljeni pod komandu korpusnog štaba.

Ovakva divizija odgovara piščevoj koncepciji *atomskih dejstava* i on je smatra najefikasnijom za ratovanje u nuklearnim uslovima. Da bi ovo dokazao, on upoređuje laku sa normalnom britanskom pešadijskom divizijom i pomoću cifara izvodi zaključak o njenoj ekonomičnosti i rentabilnosti. Međutim, najinteresantniji deo članka pretstavlja, besumnje, njegova taktičko-operativna strana, u kojoj ima zanimljivih razmatranja o upotrebi *lake divizije* u raznim situacijama.

O d b r a n a. — Zbog teškoća u snabdevanju municijom i pogonskim gorivom, u eventualnom nuklearnom ratu bio bi angažovan relativno mali broj divizija. Stoga se računa da će divizija morati da brani front od najmanje 15—16 km. Ovakvo širok front, bez obzira na vrstu divizije koja ga brani, ne može protivstati odluč-

nom napadu ukoliko ne bude ispred sebe imao odgovarajuću prepreku. Odbrana divizijske zone mora se, dakle, zasnivati na prepreci i zaštitnoj snazi iza koje će se razviti dotle skrivena glavna jedinica.

Načelno govoreći, postoje dva načina za odbranu prepreke: pešadijom ili pokretnim trupama. Glavni nedostatak »pešadijske« odbrane je u tome što se važni terenski objekti ne mogu sakriti, tj. maskirati, te očigledno postaju *atomske ciljevi*. Proces je poznat: starešina napadačke jedinice vrši izbor pravca nastupanja; taktički objekti koji se nalaze na ovom pravcu obeležavaju se na karti, dok se avioni za izviđanje upućuju da snime izabrane objekte; najzad, pošto snimke ispituju stručnjaci, ekipa za analizu ciljeva određuje koliko je potrebno *kilotona* za uništenje ili neutralizovanje odbranbenih snaga, imajući u vidu stanje odbrane, teren i atmosfere prilike.

Može se čuti prigovor da se bataljoni, pošto završe organizovanje svojih položaja, mogu povući do obližnjih skloništa, stim da položaj posednu tek kada budu neposredno ugroženi. No, treba imati u vidu da bi pešadija imala da se »sakrije« na oko 2 km, ili 40 minuta marša, od svojih borbenih položaja i da bi bila najosetljivija na nuklearni napad ili vatru jakih eksplozija, baš za vreme pokreta prema položajima ili prilikom njihovog napuštanja. Dalje, pojavljuje se problem pešadijske snage za zaštitu prepreke. Možda će biti potrebno da se zaštitna snaga povuče na borbene položaje, koji se mogu nalaziti na 8-16 km od prepreke, baš pre jačeg neprijateljskog napada. Njoj će za ovaj pokret biti potrebno 2-3 časa i u toku celog tog perioda — kada se može očekivati nuklearni napad — zaštitna snaga će se nalaziti *iznad zemlje*, na nogama, ili u neoklopljenim vozilima, što znači nezaštićena od atomskih eksplozija. Ove teškoće se znatno smanjuju upotrebom *pešadijskih bataljona na oklopnim transporterima*. Laka divizija bi se mogla razviti u tri ešelona: *zaštitnu snagu; snagu protiv proboja i snagu-pivo*.

Zaštitna snaga se može sastojati iz 3 bataljona i 1 oklopnog puka. Zadatak: dominiranje terenom oko prepreke — noću patroliranjem, a danju vatrom. Svaka prednja četa može dobiti zadatak zaštite fronta od oko 2.000 m i ona, sa svojih 13 mitraljeza, treba da je u stanju da zadrži lokalne napade bataljonske ja-

čine, odnosno da usporava napad jačih snaga.

U okviru zaštitnih snaga motorizovani bataljon ima četiri osnovne prednosti u odnosu na normalni bataljon: 1) svaki vod bi imao radiouređaje koji bi, pored stanica za ručno prenošenje, koristili i radiostanicu na vozilu; 2) motorizovana pešadijska četa bi imala jaču vatrenu moć i mogućnost nošenja više municije od obične streljačke čete; 3) svaki vod bi se mogao samostalno administrativno izdržavati konzerviranim hranom i kuhinjom na vozilu i 4) kretanje bataljona po bojištu bilo bi u izvesnoj meri zaštićeno protiv toplote, eksplozija i radijacije, naročito ako bi transporteri za ljudstvo bili obloženi materijalom koji je otporan prema toploti i radijaciji.

Snaga protiv proboja može imati 1 oklopni puk i 1 motorizovani pešadijski bataljon, razvijene u grupe eskadron-četa. Zadatak: pomaganje zaštitnoj snazi u odbijanju lokalnih i usporavanju jačih napada, stvaranju krkljanca na neprijateljskom mostobranu i prostorijama prikupljanja iza prepreke. To bi omogućilo upotrebu nuklearnih projektila u cilju rasturanja svake veće koncentracije trupa u ovim oblastima.

Pivo-snaga se može sastojati iz 1 oklopnog puka i 2 bataljona. Ona mora biti zaštićena i postavljena izvan atomskih ciljeva kako bi se mogla nesmetano kretati radi posedanja jednog od 2-3 alternativna položaja koji zatvaraju razne pravce neprijateljskog nastupanja. Za ove bi položaje bataljoni, raspoloživi inženjerci i pioniri pripremili unapred što solidniju organizaciju i minska polja, stim što se položaji ne bi posedali sve dok i sam neprijatelj ne uđe u opasnu zonu eksplozije jednog atomskog projektila iznad položaja, kada više ni on sam ne bi smeo da dejstvuje nuklearnim oružjem. S druge strane, on ne bi bio u stanju ni da se upotrebom konvencionalnog oružja pribije kroz *snagu protiv proboja* i minska polja — pre no što *pivo-snaga* bude na položaju i to pripravna da ga dočeka.

Uspešna upotreba *pivo-snage* dobrim delom zavisi od mogućnosti ograničavanja neprijateljskog napredovanja na jedan glavni pravac. Ovo se postiže udarom na mesta gde neprijateljski tenkovi pokušavaju da pređu prepreke.

Pri rešavanju zadataka smatra se da nuklearni projektili mogu dejstvovati iznad unapred planiranih ciljeva 4 časa posle početka napada, a iznad »svežih« u

roku od 8 časova. Pokrete neprijateljskih tenkova do tog vremena treba reducirati pomoću vatre srednje artiljerije, što pretstavlja prvenstveni zadatak u toku početnih faza odbranbenih borbi.

Tučenje prostorija prikupljanja i mostobrana nuklearnim projektilima manje je rentabilno od dejstva protiv mesta prelaza preko prepreke, zato što se u prvim fazama borbe ove prostorije ne mogu ni približno tačno unapred odrediti, a obično prođe duže vreme od trenutka lokacije cilja do dejstva nuklearnog projektila.

Protivnapad treba da otpočne čim se zaustavi pokret neprijateljskih tenkova preko prepreke, a *pivo-snaga* savlada glavni neprijateljski prodor. Trupe koje će, u njemu uzeti učešća mogu biti deo prvobitne *zaštitne snage*, borbena grupa iz *pivo-snage*, ili čak i jedna laka divizija iz *korpusne rezerve*. Ispred fronta svake *pivo-snage* treba da se unapred planira po jedan *atomski cilj*, kao osnova plana vatre koji bi imao da ostvari brz udar po neprijatelju pre no što bi ovaj imao vremena da se ukopa.

Naročita prednost *lake divizije* je u tome što se može brzo rasturiti pre borbe, odnosno što ne nudi rentabilne atomske ciljeve. Divizijom, kao celinom, može se brzo manevrovati i sva njena oruđa brzo staviti u dejstvo. Nasuprot tome, normalni pešadski bataljoni su prinudeni da se na važnim taktičkim objektima ukopavaju, što samo pojačava vidljivost tih objekata. Pored toga, njima nedostaju transportna sredstva i radioveze koji su toliko potrebni kako *zaštitnoj snazi*, tako i prilikom pokretnih dejstava tenkovskih jedinica. Najzad, postoji stvarna opasnost da bi se, brzim neutralizovanjem 2—3 bataljona, odbrana zone pešadijske divizije mogla prekinuti. Uostalom, rasturanjem tenkova, u cilju davanja podrške izolovanim bataljonima, mogli bi oslabiti i docnija dejstva.

N a p a d. — Uspeh konvencionalnog napada pešadije dobrim delom zavisi od artiljerijskog plana vatre (naprimer, od odnosa pokreta i broja metaka pojedinih oruđa za njegovu podršku itd.). Ubuđuće, međutim, teško će se prikupiti dovoljno oruđa ili municije za podršku jače akcije no što je *bataljonski napad*, pošto bi svaka veća koncentracija oruđa pretstavljala pogodan atomski cilj, a snabdevanje municijom bi bilo ostavljeno na milost i nemilost neprijateljskog programu zaprečavajućih dejstava. S druge strane, i jedinice vođenih projektila ili bate-

rija 280 mm mogu se lakše sakriti od neprijateljskog ugleda, a snabdevanje se može obezbediti upotrebom aviona i helikoptera. Iz toga proizilazi da svaki veći napad treba uglavnom da bazira na *podršci atomske artiljerije*.

Atomska eksplozija je takva da je treba veoma brzo eksploatisati ako se želi maksimalan rezultat. Najmanje otstojanje od polazne linije do *nulte tačke eksplozije* najmanjeg atomskog zrna treba da bude oko 1.500—2.000 m — zbog sigurnosti. Pešadiskom desantu biće potrebno 45—80 minuta da pređe ovo otstojanje, stim što će postojati mala verovatnoća da bi on mogao da pređe »skramu« pre no što odlučan neprijatelj povratu svoju borbenu efikasnost. Međutim, pešadija u oklopnim transporterima mogla bi se više približiti nultoj tački no ona nezaštićena i peške, te će samim tim imati i više izgleda da pređe neprijatelja pre no što bi on mogao da se povratu od atomskog udara. Situacija se još više komplikuje kada je neprijatelj razvijen iza neke prepreke, što će biti normalan slučaj.

Pešadiski napad prilikom forsiranja reke po tipu iz Drugog svetskog rata pretstavljao bi rizičnu operaciju u nuklearnom ratu. Neprijatelj će skoro sigurno imati unapred planirane atomske ciljeve za iznalaženje pravca dejstva na verovatnim mestima prelaza i treba pretpostaviti da će na mostove i zone mostobrana biti ispaljena atomska zrna, i to u roku od nekoliko časova posle početka napada. Važno je da jedinice koje napadaju savladaju prepreku i prodru nekoliko kilometara u neprijateljsku teritoriju — bez uobičajenog zastoja za konsolidovanje. Cilj: čišćenje mesta mostova, na širini od oko 2.000 m, od pešadije i inženjeraca, i to u roku od 4 časa od početka napada. Ovo se ne može izvršiti pešadiskom divizijom sa normalnom inženjerskim opremom za prelaz rečnih tokova.

Za rešenje ovog problema pisac predlaže postavljanje tenkova za premošćivanje (prelazak) vodenih prepreka (*ford — laying tank*). Ovaj tenk liči na onaj za postavljanje mostova, ali ima široke gusenice za savladavanje mulja i blata i *šnorke*: vozač je snabdeven opremom *ljudi-žaba*. Ovi specijalni tenkovi ulaze jedan iza drugog u reku i postavljaju se s kraja na kraj preko cele reke, stvarajući gaz ispod površine vode. Primena ove opreme treba da omogući tenkovima i oklopnim transporterima prelazak reke dubine do 3,30 m, a brzine toka od 4 čvo-

ra,²⁾ koje norme baš i karakterišu najveći broj reka u Evropi, i to najvećim delom godine. U ovom smislu je potrebno detaljno izviđanje rečnih korita.

Računa se da je 6 tenkova za premošćivanje u stanju da u roku od 30 minuta osigura gaz preko reke širine oko 100 m. Posle toga prednji delovi jednog oklopnog puka i 2 motorizovana pešadiska bataljona treba da pređu reku za 90 minuta. Ukoliko se raspolože dovoljnom podrškom, odnosno sa dovoljno ovih specijalnih tenkova da se na diviziskom frontu postave 4 mesta prelaza, biće moguće da se laka divizija prebaci preko reke i prodre u izvesnu dubinu neprijateljskog položaja u roku od 4 časa, što odgovara napred postavljenom zahtevu. Čak i u slučaju da neku jedinicu zahvati neprijateljska nuklearna eksplozija u toku prelaska reke, ona će bar imati zaštitu svog oklopnog vozila, a »gaz« bi mogao biti oštećen samo podvodnom eksplozijom nuklearnog projektila.

Nasuprot tome, pešadiska divizija sa normalnom inženjerskom opremom mogla bi za isto vreme (4 časa) prebaciti preko reke svega 4 bataljona i 2 tenkovske čete, stim što bi veliki broj inženjera radio duž obala reke. Zbog nedostatka oklopne podrške pešadija ne bi smela da se udaljuje od reke, dok bi se rezervni bataljoni kretali do reke pešice, ili u neoklopljenim vozilima za prevoz trupa. Divizija bi bila jako osetljiva na neprijateljska nuklearna dejstva.

Što se tiče minskih polja, za njihovo savladivanje postoje poznata savremena sredstva, ali treba imati u vidu ranije izneti princip da se sve trupe moraju ukloniti sa mesta prelaza u roku od 4 časa od početka napada.

Pisac smatra da bi u toku ovakvih dejstava za divizije u napadu bilo naročito korisno snabdevanje pomoću helikoptera. Tada ne bi morale strahovati da li će mesta »gazova«, pošto prvi ešeroni budu prešli reku, biti napadnuta nuklearnim projektilima. Laka divizija bi mogla da vodi borbu uz korišćenje 600 tona dnevnih sredstava i potreba, a tu količinu mogu preneti 40 helikoptera — svaki sa po 3 poleta (od po 5 tona) dnevno. Benzin i municija bi se mogli doturati neposredno do centara za snabdevanje jedinica i do vatrene položaja.

Konvencionalna artiljerija. — Njena efikasnost biće smanjena

usled teškoće da se održi onaj nivo u snabdevanju municijom kakav je bio u toku Drugog svetskog rata, odnosno rata u Koreji. Dosada nije rešen problem krovne zaštite za oruđa koja imaju veliki vatreni lust, a koncentracije većeg broja oruđa postaju neefikasne pošto nude pogodno atomske ciljeve.

Pešadija lake divizije će imati blisku podršku velikog broja tenkovskih oruđa. Svaka četa ima po 13 mitraljeza na transporterima, tako da se obim vatre artiljeriske bliske podrške pešadiji može reducirati. U odbrani će artiljerija prvenstveno imati zadatak da razdvoji neprijateljsku pešadiju od tenkova, i to bombardovanjem mesta za prelaz sve dok se ne stave pod vatru nuklearnih projektila. U napadu će artiljerija, neutralisanjem položaja na »skrami« odbrane, imati da dopuni nuklearne eksplozije sve dok se ti položaji ne pređu, a zatim će, pomoću osmatrane vatre, podržati eksploataciju iza *multe tačke*.

Za ove zadatke laka divizija ima 1 srednji i 2 poljska artiljeriska puka sa po 3 baterije (svaka po 6 topova).

Kada finansijski uslovi budu dozvolili, jedinica poljske artiljerije treba preoruziti oruđima sa dvostruko bržim dejstvom, kako bi se broj topova u bateriji sveo na 4, bez slabljenja vatrene moći divizije. Sva nova oruđa treba da budu samohodna i sa krovnom zaštitom protiv toplote, udara i radijacije.

Pisac je — zbog kratkog dometa i velikog broja ljudstva koje ih opslužuje — izbacio iz svoje divizije sve pešadiske i artiljeriske bacače. Umesto toga, uključio je bateriju od 8 raketnih bacača koji na frontu divizije proizvode istu toliku vatru kao puk minobacača i 9 pešadiskih bacačkih vodova, i to sa oko 1/8 broja ljudstva i vozila.

Diviziska baterija za lokaciju zamenjena je sa 4 radarska uređaja u svakom puku. Oni služe za lokaciju neprijateljskih bacača ili otkrivanje pokreta vozila.

Pisac smatra da postoji mali broj ciljeva koji bi zahtevali laka sredstva PAO, a za koje ne postoji verovatnoća da mogu biti napadnuti nuklearnim projektilima. Stoga je on iz svog projekta izbacio *laki pav puk*, stim što će se ovaj nedostatak nadoknaditi rasturanjem, maskiranjem i mitraljezima za zaštitu od niskoletećih aviona.

Inženjerija. — Pisac smatra da će njena važnost u eventualnom nuklearnom ratu svakako porasti. Pored prepre-

²⁾ Čvor iznosi 1.853 m.

ka, o kojima je već bilo reči, inženjerija može dobiti i zadatak da pomogne u pripremanju alternativnih položaja za *pivovsnagu*. Isto tako, njena će primena doći do velikog izražaja u nastupanju i napadu, naročito u pogledu savlađivanja prepreka.

Pisac je zamislio jedan inženjerijski puk od 4 »eskadrona« u diviziji (2 poljska eskadrona, 1 eskadron tenkova za premošćivanje i postavljanje gaza i 1 eskadron mehaničkih minopolagača).

Specijalne operacije. — U eventualnom nuklearnom ratu nedostatak komunikacija, koji u nekim predelima inače postoji (planina, džungla itd.), doći će do još većeg izražaja, jer se mora pretpostaviti da će svaki važniji put usled dejstva atomskih projektila postati neupotrebljiv. Može se desiti da se divizija snabdeva isključivo vazдушnim putem ili tovarnom stokom. Postojaće hroničan nedostatak u topovskoj municiji, a efikasnost tenkova biće ograničena teškoćama kretanja van puteva. U takvim okolnostima pomenuta organizacija *lake divizije* ne bi imala svog opravdanja, pa bi se morala zasnivati na maksimumu pešadije i minimalnom broju vozila. Za ovakve operacije pisac predlaže pešadisku diviziju od 9 bataljona, 1 oklopnog, 1 artiljeriskog i 1 inženjeriskog puka. Administrativne jedinice bi otpale, pošto bi se snabdevanje vršilo vazдушnim putem — neposredno do tačaka koje bi bile povezane sa transportima jedinica.

Bataljon bi imao 4 jake streljačke čete. Oruđa za podršku bila bi ograničena na onaj broj koji se može korisno upotrebiti i snabdevati municijom. U vezi s tim *divizijsku artiljeriju* treba svesti na jedan puk od 36 oruđa, stim da ona budu što pogodnija za teren (počev od teških bacača do srednjih topova, ili kombinacija topova i bacača). Baterije treba da budu obučene za upotrebu alternativne opreme i materijala, a sastav puka da se s vremena na vreme menja, već prema taktičkoj situaciji.

Pošto ne postoji verovatnoća da bi se mogli održavati jače oklopne snage, to se diviziji dodeljuje samo 1 oklopni puk. Trupe koje su angažovane u vazдушnodesantnim, helikopterskim i amfibiskim operacijama, koje obuhvataju i prelaz preko većih rečnih tokova, imaće da se bore sa istim teškoćama u pogledu održavanja materijala, te stoga njihove zahteve i potrebe treba da ispuni organizacija sa istim osnovama

Gradovi očigledno predstavljaju pogodna atomske ciljeve, te ih pri operacijama treba izbegavati, kad god je to moguće. Napad na jako utvrđene gradove uvek staje mnogo snaga i sredstava. Pisac smatra da je rentabilnije branioca neutralisati pomoću atomskih projektila i izraditi nove puteve oko grada, umesto krčenja prolaza preko ruševina. U odbrani će normalno biti povoljnije da se neprijatelju istave prepreke u vidu kratera na prostoriji za prikupljanje i popunu, mada će biti slučajeva kada grad treba odbraniti. Za ovaj zadatak pešadiska divizija, organizovana po gornjim načelima, biće povoljnija od lake.

Pisac na kraju ovog poglavlja predlaže da se gro britanske *Teritorijalne armije* organizuje na ovim principima, kako bi ona u slučaju rata bila spremna za zadatke *civilne odbrane* u Britaniji, kao i razne forme eventualnog prekomorskog ratovanja.

Ova pešadiska divizija treba da bude svedena na ukupno 10.000 ljudi, od kojih oko 7.000 u pešadiskim bataljonima.

Ljudstvo. — Pisac smatra da Britanija treba da održava armiju od 200 — 220.000 oficira i ostalog ljudstva regularnih trupa, organizovanu, opremljenu i obučavanu u efektivnim divizijama od po 10.000 ljudi. U mirno doba ove bi se divizije mogle obučavati na bazi popune od po 8.000 ljudi. Pisac daje zamišljenu raspodelu ovih divizija po raznim vojštima u Evropi i izvan nje, u koju se ovde nećemo upuštati pošto nije nerazlučivo vezana za temu koju članak obrađuje. Interesantna je napomena da bi divizije obuhvatale 80.000 ljudi, dok bi ostalih 120—140.000 otpalo na štabove, armiske i korpusne trupe, jedinice za obuku, škole i skladišta.

Predloženi sastav lake divizije

Iz piščevog detaljnog pregleda formacije dajemo najkarakterističnije podatke:

- 1) Štab..... 500 ljudi
- 2) 1 *oklopna brigada*
- 3 *oklopna puka po 55 tenkova*
- 3) 2 *motorizovane peš. brigade*

Svaka brigada po 3 motorizovana bataljona po 4 čete. Svaka se četa prevozi na 13 transporterata. Bataljon ima 86 vozila, uključujući 54 transporterata, 5 kamiona za municiju i 5 kamiona za benzin.

4) *Artiljerija*

1 srednji i 2 poljska puka od po 18 oruđa,
1 baterija raketnih bacača od 8 oruđa,
6 lakih aviona ili helikoptera itd.

*

Pisac na kraju daje *zaključak* koji, u stvari, predstavlja samo rekapitulaciju onoga što je već rekao.

Lj. H.

ITALIJANSKO GLEDIŠTE O OFANZIVNIM DEJSTVIMA NA RAVNIČASTOM I MANEVARSKOM ZEMLJIŠTU PRI UPOTREBI ATOMSKOG ORUŽJA

Zvaničnim Uputstvom br. 620, koje je dato pod gornjim naslovom¹⁾, prilagođavaju se odredbe italijanskih taktičkih pravila o napadu u uslovima upotrebe atomskog oružja, iako je već u samom početku Uputstva naglašeno da »nova doktrina nije ni potpuna ni konačna«. Komentator publikacije ističe dvostruku vrednost koncepcija: za atomske i klasične uslove, prilagođavajući ove poslednje principu napada taktičkim grupama. Sa da se vrše ispitivanja o primeni odredaba ove publikacije u praksi i ona su prepuštena III armiskom korpusu i Ratnoj školi.

Osnovne karakteristike napadnih dejstava. — Atomsko oružje omogućuje da proboj neprijateljskog položaja i prodor u njegovu dubinu izvrše taktičke grupe prvog borbenog reda, čime se celoj radnji daje brži tempo. Posebno se dopunjuju i potenciraju međusobne mogućnosti oklopnih jedinica i atomskog oružja. Time se stvara jedna celina znatnog ofanzivnog kapaciteta, sposobna da slomi otpor i probije se u dubinu. Pa ipak, za napad na položaje koji su čvrsto organizovani ili se nalaze na zemljištu koje ne dozvoljava upotrebu tenkova, proboj će se poveravati pešadiskim taktičkim grupama.

Atomsko oružje znatno proširuje ofanzivne mogućnosti taktičke grupe, odnosno taktičke jedinice, tako da se i njihova sposobnost proboja u dubinu znatno povećava, pa stoga i ciljevi, kao i taktički pravci koji su naznačeni u početku napada, mogu imati samo orijentirnu vrednost. Težište napada ne treba obavezno izjednačavati sa najjačom taktičkom jedinicom. Najzad, treba istaći da atomska vatra proširuje mogućnost kombinovanja manevra.

¹⁾ La pubblicazione 620: Memoria sull'azione offensiva in terreni di pianura e collinosi con impiego di armi atomiche, *Rivista militare*, Italija, april 1958.

Da bi se iskoristio efekat atomske eksplozije, dejstva će se najčešće odvijati onim taktičkim pravcima koji izvode neposredno ka cilju, pa čak i pod uslovima da to dovede do frontalnog sudara. Ovo s obzirom na to da akciju treba izvoditi najvećom brzinom, kao i da će se pri kretanju radi okruženja ili obuhvata redovno nailaziti na veliki broj netaknutih minskih polja. Zato se u Uputstvu i ističe da će zbog uticaja novih borbenih sredstava, bar na polju taktike, biti odstupaanja od poznatog principa da udar u leđa ili bokove pruža najlakši i najbrži uspeh. U svakom slučaju, izvođenje napada uslovljeno je koncepcijom, organizacijom i načinom izvođenja odbrane. Zbog toga se u Uputstvu iznose i neke koncepcije organizovanja i izvođenja odbrane koje su zajedničke u doktrinarnim orijentacijama raznih vojski. Naprimera:

— iskorišćavanje prostora kojim se raspolaže ili koji se može zauzeti ispred izabranog pojasa odbrane za kočenje, zaustavljanje i gašenje napada — upotrebom oklopnih jedinica podržanih atomskim oružjem;

— zona odbrane je velike dubine (po pravilu najmanje 100—150 km) i sa više odbranbenih pojava;

— izvođenje aktivne odbrane koja se sastoji u preventivnim brzim protivnapadima odmah posle atomske eksplozije;

— diviziske rezerve po pravilu sačinjavaju oklopne jedinice, sa zadatkom izvođenja protivnapada uz atomsku podršku (eventualno i bez nje) ili vezivanja neprijatelja do intervencije rezerve više jedinice;

— korpusne rezerve obrazuju takođe oklopne jedinice i njima se dopunjuju i ojačavaju dejstva diviziskih rezervi;

— armiske rezerve, sastavljene od pešadiskih i oklopnih taktičkih grupa, imaju zadatak da uz atomsku podršku vrše protivnapade na neprijatelja koji se pro-

bio duboko u odbranu, ili da pripremaju predviđene odbranbene položaje u dubini;

- vazдушna podrška, ukoliko osnovni uslovi bitke omogućuju da se postigne nadmoćnost u vazduhu.

Zbog svega toga dolazi do velike neizvesnosti kako kod proboja, čiji uspeh nije osiguran sve dok odbrana raspolaze oklopnim rezervama i atomskim oružjem, tako i u pogledu upotpunjavanja i iskorišćavanja uspeha, koji se teško može ostvariti sve dok odbrana, svojim rezervama u dubini i atomskim sredstvima, može izvršiti brze i efikasne protivnapade, odnosno izvoditi akcije zadržavanja. Sledstveno tome, cilj ofanzivne akcije je uništenje svih protivnikovih snaga koje deluju u pojasu bitke i ovladavanje strategiskim objektom koji se nalazi s one strane poslednjeg odbranbenog položaja. Faze napada nisu kruto ograničene vremenom i prostorom.

Ofanzivna akcija zahteva:

- nadmoćnost u snagama i vatri, čime će se osigurati neprekidnost napada u dubini, bez obzira na gubitke od neprijateljeve atomske vatre;

- postizanje atomske nadmoćnosti, makar i u lokalnim razmerama;

- izbor takvih sektora i operativnih pravaca kojima će se najlakše okružiti i uništiti neprijateljeve snage;

- proboj svakog neprijateljevog odbranbenog položaja u pojasu odbrane, u težnji da se unište, na težištu napada, neprijateljeve rezerve taktičkih grupa prvog borbenog reda (koja se izjednačuju sa divizijskim i korpusnim rezervama), a na pomoćnim pravcima da se zaustave rezerve prve intervencije (koje se izjednačuju sa divizijskim rezervama);

- usmeravanje napada u dubinu, još od samog njegovog početka, kako bi se neprijateljske rezerve uništile ili ugrozile atomskom vatrom i vazдушnim desantima.

U publikaciji se ukazuje i na najčešće napadne postupke uslovljene karakteristikama pojedinih tipova odbrane. Tako se, između ostalog, upozorava da vazdušni desanti, a gde je to moguće i pomorski, dobijaju naročiti značaj. Savremena borbeno sredstvo dozvoljavaju da se vazdušni desanti bacaju mnogo dublje u pozadinu. Ovo stoga što je sada obezbeđeno njihovo brzo spajanje sa snagama koje vrše proboj (oklopne jedinice uz podršku atomskog oružja), kao i zbog znatne taktičke i logističke samostalnosti vazduhoplovstva.

Da bi se na odgovarajućem mestu i u određeno vreme postigla potrebna nadmoćnost, napad će se, kao i u prošlosti, zasnivati na principu koncentrisanja snaga. Pretnja od atomske opasnosti i njome izazvano razređivanje snaga ne isključuju taj princip, već se menjaju samo postupci.

U svakom napadu postoji težište (kod napada taktičkim grupama, po naređenju komandanta armije, može biti i više težišta) na kome se koncentrišu glavni napori i za čiji se račun odvija i napad na pomoćnim pravcima. Prema težištu napada usmeravaju se sredstva, umne sposobnosti i volja starešina i vojnika, a isto tako i atomska vatra. Odlučujući element svake napadne koncepcije je izvršenje zadatka. Samo u granicama te neizbežne obaveze mogu se preduzeti mere za smanjivanje rizika, pri čemu se primenjuju svi mogući postupci zaštite.

Atomsko oružje i nove karakteristike odbrane uslovlili su da se divizija u napadu deli na taktičke grupe i podgrupe. Date su i definicije jednih i drugih, zajedničke za pešadiju i oklopne jedinice. Taktičku grupu sačinjavaju dva ili više bataljona i eventualno jedinice drugih rodova (artiljerija itd.), koje su stavljene pod jedinstvenu komandu radi izvršenja određenog taktičkog zadatka. Ona se može sastojati i od, manje ili više, ojačanog puka. Taktičku podgrupu sačinjavaju jedna ili više četa koje se, eventualno, ojačavaju ostalim rodovima (artiljerijom itd.) i koje su stavljene pod jedinstvenu komandu kako bi izvršile određeni taktički zadatak. Podgrupa se može sastojati i od jednog, manje ili više, ojačanog bataljona. Taktička podgrupa se deli na čete ili vodove, ojačane ili ne.

Komandovanje je, bilo u okviru divizije, ili taktičkih grupa, uglavnom centralizovano, već prema potrebama i fazama napada. Kad se napada na skučenom prostoru, upotreba vatre je centralizovana, a napori jedinica su tesno koordinirani. Na širokom prostoru ili ispresecanom zemljištu komandovanje će biti (ponekad i potpuno) decentralizovano kako bi se omogućila sloboda manevra, pri čemu će se uvek imati u vidu zajednički konačan cilj i opšti zadatak. U tim granicama dozvoljavaju se razni stepeni decentralizovanja, pa čak i za vreme jedne iste akcije.

Kad se postigne određeni cilj, napad se produžuje u dubinu ako je to moguće i ako to odgovara napadaču, a uprotnom, kad potrebe zahtevaju, pristupa se

temeljnem konsolidovanju snaga i razređivanju borbenog poretka.

Upotreba vatre mora se u granicama mogućnosti planirati, s tim što se tome može i mora pristupati sa što više gipkosti.

Osnovne crte napadnog dejstva u okviru armije. — Na nivou armije napadno dejstvo ima, uglavnom, dve faze: traženje i hvatanje dodira i ofanzivnu bitku. U prvoj fazi armija teži da, pod najpogodnijim uslovima vremena i prostora, učvrsti dodir sa glavninom neprijateljskih snaga radi otpočinjanja ofanzivne bitke. Traženje i hvatanje dodira u armiskim okvirima poverava se odredu sastavljenom pretežno od oklopnih snaga, čiji broj i sastav varira zavisno od situacije. Osnovni zadatak odreda je izviđanje, a u izuzetnim slučajevima mogu mu se dati i drugi zadaci kao, naprimer, držanje nekog važnog objekta itd.

Pri organizovanju napada komanda armije procenjuje pravce, prikuplja što iscrpnije podatke o neprijatelju, pri čemu naročito obraća pažnju na kvalitet i kvantitet atomskog oružja (i sredstava za lansiranje i raketa) potrebnog za postizanje atomske nadmoćnosti, kao i uništenje ili neutralisanje neprijateljevih izvora atomske vatre. Komanda armije utvrđuje i najpovoljnije operativne pravce koji izvide željenom cilju, određuje težišta napada i na njima predviđa takve snage koje će biti u stanju da izvrše proboj i unište bar korpusne rezerve branioca. Zatim procenjuje jačinu mogućnih rezervi koje će najhitnije priteći u pomoć neprijatelju na sektoru proboja, te za njihovo zaustavljanje određuje pomoćne snage (pešadijske divizije i atomsko oružje). Istu takvu procenu vrši i za neprijateljske rezerve koje bi mogle izvršiti protivnapade u dubini odbrane.

Odredivši osnovne elemente bitke, komanda armije povezuje svaki pravac glavnog udara sa pomoćnim pravcima koji sa njim čine jedinstvenu taktičku celinu, a ostvarenje nužne koordinacije poverava jednoj komandi korpusa.

Kad se proboj ostvari i kad se u dubinu ubace oklopne divizije, menja se potreba za koordinacijom. Tada se obično pojavljuju dva momenta: koordinacija napora jedinica ubačenih u dubinu i koordinacija dejstva radi okruženja i uništenja neprijateljskih snaga raspoređenih na prvom odbranbenom položaju. Pri rešavanju tih pitanja mogućna su tri rešenja. Prvo, da komanda armije preuzme

kontrolu dejstava u dubini a komandama korpusa prepusti brigu o okruženju. Drugo, da se koordinacija dejstava u dubini poveri komandi korpusa koji je u početku bio u rezervi. Treće, da se koordinacija dejstava u dubini poveri jednoj od komandi korpusa prvog ešelona. Koje će se od ova tri rešenja primeniti zavisi isključivo od situacije.

Pešadijska divizija u ofanzivnom dejstvu. — U komentaru je akcenat, ukoliko, dat samo na ovim odredbama: uvodna borba, zadatak divizije u napadu, ideja napada, borbeni poredak i izvođenje napada.

Uvodne borbe treba da obezbede odgovarajuće polazne položaje za napad. Vode ih prethodnice taktičkih grupa prvog ešelona u sadejstvu sa odredu za hvatanje i održavanje dodira. Zasnivaju se na širokoj primeni vatrene podrške primate i potpomažuće artiljerije i na manevru. Pristom se neprijatelj manjim snagama i vatrom vezuje s fronta, dok se glavnina upućuje u obuhvat i obilazak.

Pešadijska divizija se u napadu može upotrebiti na pravcu glavnog udara ili na pomoćnom. U prvom slučaju njoj se, stvaranjem viših komandi, obezbeđuje atomska nadmoćnost i dodeljuje odgovarajući broj atomskih projektila. Pešadijska divizija može prilikom napada na pravcu glavnog udara dobiti zadatak da izvrši proboj i prodre u dubinu do uništenja — u sadejstvu sa ostalim taktičkim grupama — neprijateljskih rezervi taktičkih grupa prvog ešelona, a kod napada na pomoćnom pravcu da izvrši proboj i prodre u dubinu radi vezivanja, a po mogućnosti i uništenja, neprijateljeve rezerve prve intervencije.

Ideja napada proističe iz dobijenog zadatka, a pešadijska divizija u svojoj zoni obično određuje jedan težišan i jedan pomoćan pravac. Ponekad će imati samo jedan, i to težišan pravac, a izuzetno jedan težišan i dva pomoćna. Za postizanje cilja ona primenjuje manevr koji mora biti usklađen sa opštom idejom manevra više jedinice, težeći da se što brže probije u dubinu. Pri tome napada samo one elemente odbrane koje je neophodno uništiti da bi se omogućila dalja penetracija. Ako se podrška vrši atomskim udarima, brzina proboja zasniva se na frontalnim napadima. U protivnom, napad počinje na širokom frontu, konvergentnim pravcima, u težnji da se izbije u bok i pozadinu cilja.

Borbeni poredak pešadijske divizije u napadu obično se sastoji od dve taktičke grupe u prvom ešelonu i rezerve, ili od tri taktičke grupe, jedne pozadi druge. Izuzetno u prvom ešelonu mogu biti u tri taktičke grupe. Oklopna taktička grupa dejstvuje s prvim ešelonom kako bi se što neposrednije i brže iskoristila atomska podrška. No, komandant divizije je može zadržati i u rezervi, kako bi imao pri ruci vrlo pogodnu jedinicu za hitne intervencije.

Taktička grupa se deli na dve podgrupe u prvom ešelonu i rezervu, sastavljenu od jedne ili više podgrupa, raspoređenih više ili manje po dubini. Grupa se za borbu može tako rasporediti da podgrupe dođu jedna za drugom; izuzetno se dozvoljava da tri podgrupe budu u prvom ešelonu, a rezerva pozadi njih. Ponekad komanda divizije zadržava neposredno pod svojom komandom jednu ili više taktičkih podgrupa i poverava im posebne zadatke.

U jedinstvenom planu manevra divizije, taktičke grupe prvog ešelona imaju zadatak da stvore brešu u neprijateljevom borbenom poretku i obezbede uspeh napada, ili da intervenišu protiv neprijateljevih snaga koje vrše protivnapad.

Bataljon divizijskih izviđača, ojačan ili ne, obično dejstvuje kao taktička podgrupa neposredno pod komandom komande divizije. On se za vreme pripreme napada koristi da bi se zavarao neprijatelj o rasporedu elemenata borbenog poretka divizije, ili za kontrolu međuprostora. Za vreme napada ovaj bataljon obično štiti izložene bokove, odnosno krila divizijskog borbenog poretka. Sem toga, on se može pridati i rezervi, kao oklopna taktička podgrupa za naročite zadatke, ili nekoj pešadijskoj taktičkoj grupi, kao oklopna podgrupa sa zadatkom što bržeg iskori-

šćenja efekta atomske eksplozije, ili za zaštitu boka.

Kad otpočne napad divizija i njene taktičke grupe dejstvuju, pre svega, manevrom. Ukoliko je napad široko podržan atomskim udarima, manevar uzima oblik brze penetracije u dubinu, pri čemu se manje snage angažuju oko pojedinih tačaka ili rezervi koje pružaju otpor. Kada divizija vrši proboj konvencionalnim sredstvima, onda se i manevar mora sistematski ostvarivati. Tada se obično, sa širokih polaznih položaja, konvergentno dejstvuje prema objektu napada, a kada se njime ovlada, jedinice se opet dekoncentrišu. Razumljivo je da komandant divizije za sve vreme borbe sasređuje svoju pažnju na težište napada. On koordinira rad i organizuje sadejstvo, po vremenu i prostoru, između svih elemenata borbenog poretka — u skladu sa osnovnom idejom napada, korišćenjem konvencionalne i atomske vatre, kao i upotrebom rezerve. Pri tome su atomsko oružje i rezerva odlučujući instrumenti u rukama komandanta divizije. Ponekad je dovoljna samo upotreba atomskog oružja za uspešan proboj u dubinu. S druge strane, konvencionalno oružje, posebno artiljerijsko, predstavlja najbrže, gipko i ekonomično sredstvo za intervenisanje u toku boja. Naročito se uvođenje u borbu divizijske rezerve mora podržati vatrom svih raspoloživih konvencionalnih oružja. Kada se unište neprijateljeve rezerve, divizijska rezerva ovladava ciljem napada, ukoliko on već nije dostignut, ili eventualnim ciljem, odnosno sledećim ciljem u dubini. Zbog takve njene uloge, komandant divizije i treba posebnu pažnju da posveti izboru momenta uvođenja rezerve u borbu.

SeŠ

Major Robert M. Jang:

ARTILJERIJA PEŠADISKE DIVIZIJE »PENTOMIC«

U članku¹⁾ se ističe da se dosadašnja diskusija o novoj *pentomic* diviziji svodila, uglavnom, na pitanja reorganizacije pešadiskih delova ove divizije. Međutim, nova divizija ima znatno drukčiji sastav

¹⁾ Artillery of the pentomic infantry division, by Major Robert M. Young, *Military Review*, SAD, april 1958.

i divizijske artiljerije od onog kakav je bio u ranijoj formaciji pešadijske divizije.

Izmene u njenom sastavu su posledica uvođenja u naoružanje atomskih oruđa ogromne razorne moći, kao i razvoja drugih vatreneih sredstava. Tako komandant divizije, za podršku svoje divizije, ima sada i oruđa koja mogu izbacivati atomska zrna, kao i znatno elastičnije organi-

zovanu artiljeriju divizije. Njen sastav je sledeći: štab i komandna baterija, dva divizionarna artiljerije, od kojih jedan 105 mm, a drugi mešoviti (za opštu podršku). Ukoliko se ukaže potreba za jačom podrškom artiljerije (od one koju može da obezbedi diviziska), onda se za ojačanje ove artiljerije koristi korpusna artiljerija. Njena organizacija je, pak, takva da omogućuje pridavanje artiljerije, odnosno ojačanje vatrom divizijske artiljerije u potrebnom obimu, s obzirom na zadatak divizije, stepen upotrebe atomskih oruđa, zemljišne uslove, sopstvene snage, karakteristike neprijatelja itd. U cilju što boljeg izvršavanja zadataka u borbi, divizionari divizijske artiljerije obrazuju grupe baterija iz oba divizionarna, tako da su, ustvari, u borbi oba divizionarna mešovitog sastava. Na taj se način obezbeđuje efikasnija podrška određene jedinice, tj. podrška na određenom pravcu.

Sastav štaba i komandne baterije divizijske artiljerije je sledeći: štab, štabna baterija, u čiji sastav ulazi: komanda baterije, opšte odeljenje, operativno-izviđački vod (sa komandom voda, topografskim, izviđačkim, meteorološkim i radarskim odeljenjima), vod veze (komanda voda, telefonsko i radio-odeljenje), odeljenje za održavanje i opravke, odeljenje za snabdevanje hronom, odeljenje za održavanje veze, sanitetsko, grupa za kontrolu vazduha.

Prvi divizion 105 mm je sa motornom vučom. U svom sastavu ima: štab, komandnu bateriju, pet baterija haubica 105 mm (po 6 oruđa u bateriji) i bateriju službi (tehničko-slabdevačka baterija).

Drugi divizion je mešoviti i ima sledeći sastav: štab, komandna baterija, dve baterije haubica 155 mm (po 6 oruđa) sa motornom vučom, jedna baterija 203 mm haubica (4 oruđa) sa motornom vučom, jedna samohodna baterija art. raketa 762 mm i baterija službi.

Zadatak divizijske artiljerije je opšta podrška i ojačanje vatrom artiljerije borbenih grupa, pod pretpostavkom da neposrednu podršku borbene grupe obezbeđuje njena organska, minobacačka baterija (za razliku od dosadašnjeg gledišta po kome su svi divizionari 105 mm divizijske artiljerije bili predviđeni za neposrednu podršku pešadiskih pukova — prim. S. V.). Prema ovom gledištu diviziska artiljerija nema više zadatak da neposredno podržava borbene grupe (to znači da otpada i mogućnost obrazovanja grupa PAG onakve jačine kako je dosada bio slučaj —

prim. S. V.). Diviziska artiljerija može da bude u ulozi artiljerije za neposrednu podršku kad se radi o tenkovskom bataljonu, konjičkom eskadronu, jedinici koja nema svoje organske artiljerije ili borbeno grupi koja je ostala bez svoje organske, minobacačke baterije.

Da bi se artiljerija nove divizije *pentomic* najefikasnije iskoristila, neophodno je da se upozna njena organizacija.

Izviđanje

Izviđanje iz vazduha vrši artiljerijska avijacija divizije (10 aviona). Planiranje letova vrše artiljerisko-izviđački i operativni oficir sa pretstavnikom avijacije (letačkim oficirom) iz divizijskog centra za upravu vatrom. Diviziska artiljerija ima, pored toga, još šest izviđača iz vazduha (dva u štabu divizijske artiljerije i po dva u svakom divizionu).

Izviđanje sa zemlje. Za ovo izviđanje artiljerijska divizija ima na raspolaganju 33 istaknuta osmatrača, od kojih po 4 u svakoj minobacačkoj bateriji u sastavu borbene grupe (ukupno 20). Iako ovi osmatračići nisu pod neposrednom kontrolom divizijske artiljerije, oni se ipak mogu smatrati delom izviđačkog sistema divizije. Ostalih 13 osmatrača su pod neposrednom kontrolom divizijske artiljerije i nalaze se po 2 u svakoj bateriji 105 mm (ukupno 10) i po 1 u baterijama 155 i 203 mm (svoga 3). Ovih 13 osmatrača koristi se radi dopune sistema osmatranja borbenih grupa, organizacije osmatračnice divizijske artiljerije ili kao istaknuti osmatračići u onim jedinicama koje ih nemaju.

Radarsko izviđanje. U komandnoj bateriji štaba divizijske artiljerije postoje dva radarska odeljenja, snabdevena odgovarajućom opremom, koja se u borbi pridaju divizionima (svakom po jedno odeljenje) i postavljaju kod najistaknutije baterije u cilju lakše organizacije veze, topografskog vezivanja, sigurnosti i snabdevanja. Radarsko odeljenje daje podatke za protivminobacačku borbu neposredno centru baterije (divizionu) za upravljanje vatrom (ili prema tome kako se naredi), a batariski ili divizijski CUV prosleđuje ove podatke, kao i mere koje je sam preduzeo, dalje divizijskom CUV-u.

Veze

Diviziska artiljerija, pored korišćenja opšteg sistema veza (u slučaju kada, na primer, baterije 105 mm ojačavaju vatrom minobacačke baterije, kao i u cilju snab-

devanja), treba da organizuje i svoje posebne veze za komandovanje i upravljanje vatrom. Sem toga, svi divizion i baterije uključuju se i primaju obaveštenja službe VOJ i koriste talase korpusne artiljerije za primanje i davanje izviđačkih podataka.

Artiljerska avijacija uključuje se u mrežu onog divizona i baterije za čiji račun vrši korekturu i kontrolu gađanja.

Oficiri za vezu. — U komandnoj bateriji štaba divizijske artiljerije nalaze se 2 oficira za vezu, po 1 u štabovima divizona (svoga 2) i po 1 u svakoj bateriji 105 mm (svoga 5). Jedan od oficira za vezu u štabu divizijske artiljerije ima zadatak da analizira ciljeve (koji dolaze u obzir za neutralisanje — uništenje) i pomaže pomoćniku načelnika štaba divizijske artiljerije u divizijskom centru za upotrebu (koordinaciju) vatre (odnosno centru za koordinaciju podrške vatrom — CKPV). Drugi oficir za vezu dobija zadatke od komandanta artiljerije divizije već prema situaciji.

Oficiri za vezu iz štabova divizona dobijaju zadatke od svojih komandanata i obično se nalaze u štabu artiljerije divizije. Oficiri za vezu iz baterija 105 mm održavaju vezu sa onom jedinicom kojoj je njihova baterija pridana, tj. koju neposredno podržava, odnosno ojačava vatrom. Ako njihova baterija vrši opštu podršku u sastavu divizona, onda se koriste prema nahođenju komandanta divizona.

Pored toga, u svakoj minobacačkoj bateriji ima po 1 oficir za vezu koji se nalazi na komandnom mestu borbene grupe i pomaže komandiru baterije u njegovoj ulozi koordinatora za podršku vatrom borbene grupe.

Upravljanje vatrom

Najveće izmene, po mišljenju pisca, u organizaciji artiljerije *pentomic* divizije sastoje se u davanju mogućnosti svakoj bateriji, pa i minobacačkoj, da može vršiti tehničko upravljanje vatrom celokupne artiljerije divizije. Na ovaj način je omogućena decentralizovana upotreba pojedinih baterija, što je vrlo važno u atomskim uslovima. S druge strane, baterije su u mogućnosti da primaju podatke o ciljevima i pretvaraju ih u komande (za otvaranje vatre), bez posredstva centra za upravljanje vatrom divizona.

Taktička uloga artiljerskih štabova i starešina sastoji se u načinu upotrebe va-

tre, izboru i određivanju ciljeva koje treba gađati, zahtevu za otvaranjem i prekidom vatre. S obzirom na to da će divizion ubuduće imati donekle ograničenu ulogu u pogledu tehničkog upravljanja vatrom, odnosno da će imati više taktičku, oni će, ustvari, primiti na sebe deo onih poslova koje su ranije imali štabovi artiljerskih grupa i štab artiljerije divizije. Divizioni će ubuduće imati zadatak da određuju koja će baterija vršiti gađanje, koji će cilj biti, vreme gađanja, vrstu i količinu municije. Ovi taktički podaci se u bateriskom CUV pretvaraju u komande za otvaranje vatre.

Koordiniranje podrške vatrom

Komandant artiljerije divizije je koordinator za podršku vatrom divizije (zadužen je za planiranje i upotrebu vatre svih vatretnih sredstava kojima divizija raspolaže, pridatim i podržavajućim — artiljerija, minobacači, avijacija, rakete, brodska artiljerija itd.). Za izvršenje ovog zadatka komandant artiljerije divizije ima na raspolaganju potrebno ljudstvo — jednog potpukovnika i jednog majora (oba sa specijalnim kursom za upotrebu oruđa) i pet vojnika — kao i sredstva veze za rad u centru za koordiniranje podrške vatrom.

Koordiniranje podrške vatrom u okviru borbene grupe obuhvata: planiranje vatre, određivanje mesta gde će se vatra ostvariti, određivanje izvršioca gađanja i sastavljanje plana vatre borbene grupe. Ovo se vrši u obimu u kom je to moguće u datoj situaciji. Ovaj zadatak za borbenu grupu vrši komandir minobacačke baterije uz pomoć svog oficira za vezu. U okviru čete komandir koordinira tu podršku, a kao savetnik u tom pogledu služi mu istaknuti artiljerski osmatrač. Pomoćnici u centru za koordiniranje podrške vatrom u borbenoj grupi su: pomoćnik operativnog oficira za vazduhoplovstvo, istaknuti osmatrač za upravljanje i kontrolu gađanja iz vazduha i brodski artiljerski oficir za vezu.

Divizioni mogu da dobiju i specijalan zadatak planiranja i koordiniranja podrške vatrom u svojoj vatretnoj zoni, a ukoliko nemaju izričito naređenje u tom pogledu, onda oni nisu dužni da planiraju i koordiniraju podršku vatrom.

Ovo je u skladu sa taktičkom ulogom nove divizije i omogućuje svakom divizi-

onu da može podržati, u duhu zamisli komandanta grupe, ma koji deo borbenog poretka divizije. Ovo takođe omogućuje štabovima diviziona da osnovnu pažnju posvete taktičkoj upotrebi artiljerije, dok je planiranje vatri i koordiniranje podrške vatrom prepušteno štabovima borbene grupe i divizije (u njihovim centrima za koordiniranje podrške vatrom).

Grupa za kontrolu gađanja iz vazduha

Da bi se poboljšala elastičnost same organizacije divizije i obezbedila odgovarajuća podrška pri izvršenju zadataka koji stoje pred borbenom grupom, u svakoj minobacačkoj bateriji, kao i pri štabu artiljerije divizije, nalazi se po jedna grupa za upravljanje i kontrolu vatre iz vazduha, tj. svega 6 grupa u diviziji.

Topografska priprema

Za izvršenje topografske pripreme u svakoj bateriji 105 i 203 mm postoji po jedno topografsko odeljenje. Sem toga, u štabovima diviziona, baterijama divizijske artiljerije (sem 155 mm), kao i minobacačkim baterijama, nalaze se potrebna sredstva za obavljanje topografskih radova.

Upotreba artiljerije

Principi upotrebe artiljerije u borbi su: masovnost, ekonomičnost, iznenađenje i

manevar. Organizacija artiljerije u borbi zavisi od zadatka divizije, predviđenog manevara kako cele divizije tako i pojedinih njenih delova, centralizovanog ili decentralizovanog komandovanja, vatretnih mogućnosti, rejonu vatretnih položaja, mogućnosti taktičkih grupa i predviđenih dejstava.

Minobacačke baterije imaju zadatak neposredne podrške borbenih grupa. Baterije 105 mm obično ojačavaju vatrom minobacačke baterije borbenih grupa. Komandant borbene grupe može zadržati celu minobacačku bateriju u svojim rukama ili je delom pridati potčinjenim jedinicama. Minobacačka baterija je normalno uvek sa svojom borbenom grupom, pa treba da je s njom čak i kada je borbena grupa u rezervi.

Osnovna činjenica u novoj organizaciji artiljerije jeste ta da baterija sada predstavlja jezgro za grupisanje i organizovanje artiljerije u borbi (umesto dosadašnjeg divizionu — prim. S. V.). Ovo s obzirom na to da je svaka baterija sada u mogućnosti da, preko svog CUV-a, središnje vatre divizijske artiljerije.

Inače, zadatke u pogledu masovne artiljerijske vatre, neposredne i posredne podrške, kao i kontrabatiranja, koji su ranije karakterisali klasičnu artiljeriju, sadašnja brojno smanjena divizijska artiljerija može isto tako u potpunosti izvršavati, bilo primenom klasičnih vatri ili atomskim dejstvom.

S. V.

Topukovnik **Paul J. Maklur:**

NAFTA — »ŽILA KUČAVICA«

U uvodnom delu članka¹⁾ ističe se ogroman značaj nafte u savremenom svetu, kako u miru tako i u ratu, koja posebno za vojni organizam predstavlja, kako to sam pisac kaže, »žilu kucavicu«. Još za vreme Drugog svetskog rata ona je na svim ratištima imala neposredan uticaj na tok operacija. Razaranja neprijateljskih izvora nafte, rafinerija i distributivnog sistema bilo je jedan od glavnih uslova za nanošenje konačnog poraza neprijatelju. Posle Drugog svetskog rata, motorizacija i mehanizacija modernih armija napredo-

vale su još bržim tempom, što je samo počelo važnost nafte i njenih derivata. Ona nema ništa manji značaj ni u ekonomskom pogledu. Tako industrija u SAD u velikoj meri zavisi od nafte, jer joj ona služi kao izvor toplote i pogonske energije. Samo u 1956 godini SAD su potrošile ukupno 3,23 biliona barela²⁾ nafte, što prosečno dnevno iznosi oko 8,86 miliona barela. Potrebe zapadne Evrope takođe nisu male i, uključivši Veliku Britaniju, iznose 881,47 miliona barela, odnosno prosečno 2,41 milion barela dnevno.

Vojni zahtevi, a posebno zahtevi moderne industrije, doveli su do toga da se

¹⁾ Oil — Lifeblood of the Free World, by Lieutenant Colonel Paul J. McClure, Jr. *Military Review*, SAD, mart 1958.

²⁾ Barel (barrel) = 1,59 hl.

istraživanje novih izvora nafte proširilo po celom svetu. Ovo se najviše isplatilo na Srednjem Istoku, čije su rezerve početkom 1958 godine procenjene na 64,1% celokupnih svetskih rezervi nafte.

Prva istraživanja i bušenja nafte izvršena su u Persiji (današnjem Iranu) 1908 godine i dala su skromne rezultate. Međutim, polet u eksploataciji naftonosnih polja na Srednjem Istoku nastupio je 1913 godine, kada je u britanskoj mornarici uglj (kao pogonsko gorivo) zamenjen naftom. Tako je Velika Britanija postala prvi potrošač i prvo tržište za naftu sa Srednjeg Istoka.

Proizvodnja nafte u Iranu iz godine u godinu stalno se povećavala. Istovremeno su sa ovim povećanjem proširivani i radovi na istraživanju novih izvora nafte na Srednjem Istoku (Irak, Bahrein, Kuvajt i Saudijska Arabija), što je dovelo do otkrića Kerkuka — jednog od najbogatijih i najplodonosnijih naftonosnih područja koje je dosada uopšte otkriveno na Srednjem Istoku. U 1956 godini u Kerkuku je samo sa 47 izvora dnevno dobijano oko 520.000 barela nafte, a do početka 1958 godine ukupno je proizvedeno 1,36 biliona barela. U Kerkuku još uvek postoje ogromne rezerve, koje se cene na bilione barela.

Mali šejkat Kuvajt, koji se nalazi na severozapadnoj obali Persiskog Zaliva, ubraja se sada u najbogatija područja Srednjeg Istoka u pogledu zaliha nafte. Na teritoriji ove zemlje od svega 1950 kvadratnih milja (oko 3.200 km²) ima 60 biliona barela utvrđenih rezervi nafte, što je za 25% više od rezervi Saudijske Arabije koja je na drugom mestu na Srednjem Istoku ili za 27 biliona barela više od ukupnih rezervi SAD. Dalja istraživanja pokazuju stalni porast u pronalaženju novih zaliha nafte, s tim što je poslednjih godina ovaj porast daleko veći na Srednjem Istoku nego u SAD.

Međutim, autor navodi da je eksploatacija nafte na Srednjem Istoku vezana za mnoge probleme. Većina naftonosnih polja nalazi se na čeonom delu Persiskog Zaliva. Ova oblast je vrlo pusta, sa najtoplijom i najvlažnijom klimom na svetu. Ovo zahteva da se za eksploataciju nafte na određeno mesto prenesu sva neophodna sredstva i celokupna oprema za izvođenja tehničkih radova, odnosno za život uposlenog osoblja. Ove teškoće, kao i one u svetskih tržišta, znatno usporavaju i poskupljuju njenu proizvodnju na Srednjem vezi sa transportom nafte od izvora do Istoku.

Iako su poslednjih godina na Srednjem Istoku otkrivene rezerve nafte, koje daleko premašuju rezerve otkrivene u drugim zemljama, ipak su SAD, prema broju izvora nafte u eksploataciji i ukupnoj količini njene proizvodnje, još uvek na čelu svetske liste. Tako su u 1957 godini one prosečno dnevno proizvedile 7,2 miliona barela, eksploatišući pri tome 559.000 izvora, dok je na Srednjem Istoku u istom vremenu proizvedeno prosečno 3,5 miliona barela dnevno, uz eksploataciju svega 830 izvora.

Za transportovanje nafte sa Srednjeg Istoka do svetskih tržišta trebalo je izgraditi čitav sistem skladišta i transportnih uređaja. U početku nafta je transportovana tankerima preko Indiskog Okeana ka Dalekom Istoku, ili kroz Suecki Kanal ka Evropi. Za transportovanje nafte od izvora do ukrcnih luka morala je biti izgrađena široka mreža naftovoda sa lokalnim priključnim mrežama.

Povećana eksploatacija nafte u Kerkuku, koji je na jednakom udaljenju i od Sredozemnog Mora i od Persiskog Zaliva, nametnula je potrebu za neposrednim povezivanjem ove oblasti sa Sredozemnim Morem. U tom su cilju preko Iraka 1932 godine izgrađena dva naftovoda, prečnika 12 inča (oko 30 sm), od kojih se jedan završava u luci Haife (Izrael), a drugi u luci Tripoli-a (Liban). Kasnije, 1945 g., otpočela je izgradnja još dva naftovoda od 16 inča (oko 40 sm) u istom smeru, od kojih je završen samo krak ka Tripoli-u, dok drugi krak za Haifu, zbog arapsko-izraelskog sukoba, ne samo da nije završen, nego je i postojeći naftovod zatvoren. Zbog toga se 1950 godine pristupilo izgradnji još jednog naftovoda od 30 inča (oko 76 sm), od Kerkuka ka Siriji, čija je eksploatacija otpočela 1952 godine. Kapacitet ova tri naftovoda, koji od Kerkuka vode ka Sredozemnom Moru, iznosi 465.000 barela nafte na dan. Takođe je 1950 godine izgrađen jedan naftovod od 30 inča (oko 76 sm), od Saudijske Arabije ka Libanu, sa dnevnom kapacitetom od 410.000 barela.

S obzirom da svi naftovodi koji se pružaju ka Sredozemnom Moru vode preko sirske teritorije, njihova eksploatacija zavisi od stava i držanja Sirije (sada dela Arapske Ujedinjene Republike — prim. pr.). Tako su za vreme suecke krize u 1956 godini sve pumpne stanice na postojećim naftovodima u Siriji bile uništene, usled čega je bio potpuno prekinut dovod nafte iz oblasti Kerkuka ka Sredozemlju. Ova

akcija, kao i blokada Sueckog Kanala, odmah su u Evropi prouzrokovale veliku oskudicu nafte. Da bi se otklonio uticaj Sirije na normalan dovod nafte, sada se planira izgradnja novog naftovoda koji bi vodio od čeonog dela Persiskog Zaliva, preko Irana, Iraka i južne Turske, do turske luke Iskenderon.

Razvoj kapaciteta rafinerija nafte na Srednjem Istoku išao je sporijim tempom u odnosu na napredak u otkrivanju novih izvora nafte. Početkom 1958 godine bilo je na Srednjem Istoku ukupno 17 rafinerija u pogonu, sa ukupnim dnevnim kapacitetom od 1,25 miliona barela sirove i 114.400 barela prerađene nafte. Prva rafinerija nafte na Srednjem Istoku izgrađena je 1911 godine u Abadanu (Iran), koja je tokom vremena mnogo puta proširivana, dok nije postala najveća rafinerija nafte na svetu, sa dnevnim kapacitetom od 514.000 barela sirove i 30.000 barela prerađene nafte. Druga po veličini rafinerija izgrađena je na ostrvu Bahrein, nedaleko od Saudiske Arabije, koja je sa obalom povezana podmorskim naftovodom. Ostale rafinerije nalaze se u Ras Tanuru (Saudiska Arabija) Haifi (Izrael), Mina — Al — Ahmadi i u Kuvajtu. U bliskoj budućnosti planira se proširenje postojećih kapaciteta i izgradnja novih rafinerija.

Dugo vremena su SAD izvozile ogromne količine nafte i naftinih derivata u sve delove sveta, a da pritom nije vođeno mnogo računa o mogućnosti iscrpljivanja tih rezervi. Ovo je naročito došlo do izražaja u Drugom svetskom ratu, kada su SAD podmirivale 69% potreba u nafti svojih saveznika i tako se došlo do situacije da su one imale da transportuju preko mora dvaput veću tonažu nafte i naftinih derivata, nego svih ostalih materijalnih dobara. Da ne bi došlo do iscrpljivanja rezervi nafte u SAD, kao i da bi one mogle zadovoljiti sopstvene potrebe koje

su u stalnom porastu, autor ističe nužnost da se Evropa, koja iz sopstvenih izvora može zadovoljiti samo oko 20% svojih potreba, u pogledu snabdevanja naftom pretežno orijentiše na Srednji Istok. Ovakvo rešenje, pored istaknutog, pogodno je i zbog toga što se ekonomske potrebe visokoindustrijalizovane Evrope i agrarnog Srednjeg Istoka međusobno dopunjuju i što je cena proizvedene nafte na Srednjem Istoku, uključivši i transport do tržišta, daleko niža od cene nafte dobijene iz zapadne hemisfere. Tako, napr. cena jednog barela sirove nafte u lukama Persiskog Zaliva iznosi 1,90 dolara, a na krajnjim tačkama naftovoda na Sredozemnom Moru 2,59 dolara, dok cena iste količine i vrste nafte u lukama Teksaškog Zaliva iznosi 3 dolara, a u venezuelskim lukama 2,80 dolara.

U zaključku svojih izlaganja pisac posebno ističe osetljivost postojećih naftovoda, skladišta i skladišnih uređaja, kao i ostalih objekata na naftonosnim područjima Srednjeg Istoka i izloženost komunikacijskih pravaca koji vode sa Srednjeg Istoka ka svetskim tržištima. Naftovodi i pumpne stanice mogu se uspešno razoriti bombardovanjem iz vazduha i sabotažama, što bi moglo efikasno sprečiti dovoz nafte sa Srednjeg Istoka. Transport nafte tankerima kroz Persiski Zaliv vrlo je dugačak i izložen pravac, a dalji prolaz kroz Suecki Kanal može biti lako blokirano, što je Egipat u 1956 godini vrlo uspešno i izvršio. Primenom nuklearnih oruđa mogao bi se Suecki Kanal za duže vreme potpuno izbaciti iz eksploatacije. Persiski Zaliv bi se mogao efikasno zatvoriti podmorničkim dejstvima i time bi iz njega bio sprečen izlazak tankera. Besumnje da bi i dalji transport nafte tankerima takođe poslužio kao pogodna meta za napade podmornica i aviona.

D. B.

pukovnik

PERO MORAČA

**1942 — PRELOMNA GODINA
NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA**

U knjizi su obrađeni: opšti presek razvoja Narodnooslobodilačkog pokreta krajem 1941 i u prvoj polovini 1942 godine, zatim čuveni pohod proleterskih brigada sa Zelengore u zapadnu Bosnu, polet Oslobodilačke borbe u zapadnoj Bosni i Hrvatskoj posle dolaska Vrhovnog štaba i druga Tita sa grupom brigada i, najzad, formiranje prvih divizija i korpusa, stvaranje Narodnooslobodilačke vojske, organizovanje slobodne teritorije i Prvo zasedanje AVNOJ-a.

Knjiga je rađena na osnovu originalnih dokumenata, naših i neprijateljskih.

Delo je izašlo kao XV knjiga biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda«, a ima 443 stranice sa 17 skica od kojih 2 u boji. Cena 650 dinara.

Artiljeriski potpukovnik

MILIVOJE STANKOVIĆ

ISTORISKI OSVRT NA ULOGU ARTILJERIJE U ZDRUŽENOM BOJU

Knjiga obuhvata istoriski razvoj artiljerije, njenu ulogu i značaj u združenom boju kako u prošlosti i sadašnjosti tako i u budućnosti. Knjiga je ilustrovana brojnim skicama i fotografijama koje plastično prikazuju važnije bitke koje pisac obrađuje.

Knjiga je podeljena na četiri dela. U prvom delu obuhvaćen je period od pojave teškog naoružanja armije i njegove uloge u združenom boju do Prvog svetskog rata. Drugi deo obuhvata razvoj artiljerije, artiljeriske misli i tehnike između dva svetska rata, kao i ulogu i razvoj artiljerije u Drugom svetskom ratu. Treći deo obuhvata razvoj artiljerije u NOR-u, a četvrti njenu ulogu u eventualnom budućem ratu.

Delo je izašlo kao VII knjiga »Vojne biblioteke — Naši pisci«, a ima 896 stranica sa 53 skice i slike. Cena 1.200 dinara.

